



Vlaanderen
verbeelding werkt

ZOMEREIK (*Quercus robur*)

BASISEIGENSCHAPPEN

STANDPLAATS

- De zomereik is een lichtboomsoort.
- Jonge eiken verdragen lichte schaduw in de ondergroei van bossen, maar om te blijven leven en door te groeien naar het kronendak is veel zonlicht nodig.
- De zomereik verdraagt tijdelijk een natte ondergrond.
- Jonge aanplant is gevoelig voor uitdroging van de wortels tijdens verplanting. Ook nachtvorst tijdens de bladontluiking is slecht voor deze boom.
- Deze boom kan niet tegen verharding.

BODEMSOORT

- De zomereik is bodemvaag, maar vraagt een open, luchtige bodem.
- Op kalkbodems gedijt de soort goed.
- Kleibodems zijn niet geschikt.

ECOSYSTEEDIENSTEN

REGULEREND

Bestuiving

- De zomereik is eenhuizig, maar niet tweeslachtig. Dit betekent dat er op een bloem één soort geslacht voorkomt maar dat beide geslachten wel op dezelfde boom voorkomen. De mannelijke en vrouwelijke bloemen komen in aparte bloeiwijzen op de boom voor.
- De pollen van de mannelijke katjes worden door de wind verspreid.



Vlaanderen
verbeelding werkt

- Er bestaat een natuurlijke hybride tussen zomer- en wintereik: *Quercus x rosacea* Bechst. (of *Q. x hybrida* Bechst.). Deze is zeer variabel en vertoont kenmerken van beide ouders. De hybride komt in het wild samen met de ouders voor.

Regulering van erosie

- Zomereik is diepwortelend.

ONDERSTEUNEND

Bodemvorming

- De bladeren van een zomereik verteren traag.

Kringloop van voedingsstoffen

CULTUREEL

Spirituele en culturele waarden

- Robus is Latijn voor robuust, sterk of krachtig. De eik staat al heel lang in aanzien. Hij symboliseert kracht, macht, vrede en groei.
- Voor de Grieken en de Romeinen was de eik verbonden met de oppergod, respectievelijk Zeus en Jupiter. Zeus sprak zijn wil uit via het ruisen van de bladeren van de heilige eik van Dodona.
- De Germanen vereerden onder de eik de dondergod Thor of Donar, maar ook Wodan of Odin. Aan de voet van heilige eiken vonden rituele bijeenkomsten plaats, werden doden begraven en bracht men offers.
- Ook de Kelten en Slaven vereerden een met de eik verbonden dondergod (respectievelijk Taranis en Peroen).
- Deze verering heeft ook te maken met het gegeven dat eiken vaker en duidelijker zichtbaar worden getroffen door de bliksem.
- Het waarschijnlijk oudste bekende kunstobject in Nederland, het 'mannelijke van Willemstad' is van eikenhout. Grondwerkers vonden het in een veen en dateert uit het atlanticum (7000 à 3800 voor Christus).
- Bij Oss vond men een beeldje van eikenhout dat dateert uit de ijzertijd.



Vlaanderen
verbeelding werkt

- De oudste wielen van Europa, allemaal uit één stuk gemaakt, zijn bijna alle van eikenhout.
- In 1957 ontdekte men in het veen van het Barger-Oosterveld de resten van een eiken tempeltje uit de Elpcultuur (+- 1250 voor Christus).
- Eikenhout is zeer geschikt voor dendrochronologisch onderzoek: men kan jaarringbreedtes van tenminste 4000 voor Christus op het kalenderjaar dateren.
- Oost-Vlaamse gemeenten Eke, Eeklo en Zeveneken verwijzen naar de aanwezigheid van eiken.

PRODUCEREND

Voedsel

- De zomereik is een ecosysteem op zichzelf. Meer dan 400 organismen gebruiken delen van de zomereik als voedsel, leven ermee in symbiose of zijn er zelfs volledig afhankelijk van.
- De Vlaamse gaai kan in zijn keelzak 5 eikels tegelijk vervoeren. Deze vogel zorgt voor de verbreiding van eikels buiten de bossen.
- De bosmuis verspreidt eikels binnen het bos.
- De eikenpage (een dagvlinder) leeft van de honingdauw die bladluizen op de eikenbladeren uitscheiden, en vele soorten gallen.
- Ook de eikenbladroller kan heel wat schade aanrichten aan de zomereik.
- Zomereiken hebben in het voorjaar het meest te duchten van de rupsen. Een ware plaag vormen de rupsen van de eikenprocessievlinder.
- De eikenspintkever is een bedreiging voor vooral jonge aanplant.
- De eikenprachtkever is vaak verantwoordelijk voor het afsterven van verzwakte volwassen eiken. Zeker bij aangeplante bomen is deze kever een belangrijke doodsoorzaak.

Grondstoffen

- De meeste eikenbossen hebben een voorgeschiedenis van hakhoutbeheer, al dan niet met overstaanders (= voor kap gespaarde bomen) voor de oogst van eikenschors en eikels voor de varkensvetmesterij.
- Hakhout met overstaanders is wel een zeldzaam historisch bostype en vaak moeilijk te herkennen.



Vlaanderen
verbeelding werkt

- In veel gebieden in Europa beheerde men zogenaamde 'bosweiden' zodanig dat de bomen vrij konden uitgroeien en vrucht zetten.
- Vroeger joegen de boeren varkens in de herfst door de bossen om hen de eikels te laten opeten. Varkensvoer van eikels en beukennoten werd mast genoemd. Dit geeft het vlees een specifieke smaak. Zo ontstond ook het spreekwoord 'op eiken groeit het beste spek'.

Geneeskrachtige middelen

- Eiken speelden al in de middeleeuwen een rol als geneeskrachtige plant. Traditioneel gebruiken natuurgenezers de gedroogde jonge bast van de zomereik (*Quercus robur*).
- Eikenbast of eikenschors bevat veel tannines. Extracten van eikenbast verlichten jeuk en helpen bij aambeien, bijvoorbeeld als jeukverlichtend zitbad.
- Extracten van de eikenbast gebruikt men niet alleen uitwendig als badadditieven of zalven. Zij hebben ook inwendig een helende werking, door er thee van te trekken.
- Uitwendig toegepast – als voetbad, zitbad of kompres – helpen extracten van eikenbast tegen milde inflammatoire huidziekten. Dankzij het jeukwerende effect verlicht eikenbast ongemak in het genitale en anale gebied, bijvoorbeeld aambeien. Mensen die overmatig zweten, met name zweetvoeren, kunnen ook geholpen zijn met eikenbast.
- Eikenbastthee kan acute diarree verlichten als deze wordt veroorzaakt door bacteriën of virussen. De smaak van zo'n thee is echter onaangenaam vanwege het hoge tanninegehalte.
- **Opgelet:** in principe is eikenbast als geneeskrachtig kruid alleen geschikt voor acuut gebruik, dus niet voor langdurige behandeling. Eikenbast als huismiddeltje mag je slechts gedurende een beperkte periode gebruiken. Sowieso geldt dat mensen met hart-, lever- en nieraandoeningen geen eikenbast verdragen. Eikenbast mag je uitwendig maximaal twee tot drie weken naeen gebruiken. Inwendig mag je eikenbast maximaal drie tot vier dagen toepassen, omdat de tannines die het bevat de lever kunnen beschadigen als ze gedurende lange tijd worden ingenomen.



Vlaanderen
verbeelding werkt





Vlaanderen
verbeelding werkt





Vlaanderen
verbeelding werkt

Bronnen

- Goudzwaard, Leo. Loofbomen in Nederland en Vlaanderen, KNNV Uitgeverij, Zeist, 2013.
- Maes, Bert (red.). Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen. Bert Maes, Utrecht, 2013.
- Spohn, Margot & Roland. Welke boom is dat? Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen 2019.
- <https://bomenwijzer.be/boom/2>
- <https://www.ecopedia.be/boom/zomereik>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Zomereik>
- <https://www.bomenstichting.nl/infotheek-en-faq/informatie-over-bomen/zomereik.html>
- <https://mens-en-gezondheid.infonu.nl/natuurgeneeswijze/200385-eikenbast-gezondheidsvoordelen-inhoudsstoffen-eikenschors.html>
- <https://www.floravannederland.nl/planten/zomereik/>
- <https://dier-en-natuur.infonu.nl/bloemen-en-planten/188388-de-zomereik-quercus-robur-in-bos-park-en-tuin.html#bloemen-en-vruchten>https://nl.wikipedia.org/wiki/Tempeltje_van_Barger-Oosterveld